

Forfatter: Paludan-Müller, Fr.

Titel: Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, I. Bind

Citation: Paludan-Müller, Fr.: "Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, I. Bind", i Paludan-Müller, Fr.: *Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, I. Bind*, udg. af CARL S. PETERSEN , 1909, s. 485. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-paludanm01-shoot-idm140207698024768.pdf> (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: Paludan-Müllers poetiske Skrifter i Udvalg, I. Bind

Side 3 Linje 20:

Flora] i den romerske Mytologi Blomsternes og Foraarets Gudinde.

Side 3 Linje 21:

Hertha] tidligere anset for en dansk Gudinde, men skyldes Misforstaaelse af Fortællingen hos den romerske Historiskriver Tacitus (ca. 119 e. Kr.) om Gudinden Nerthus, der dyrkedes "i en stor og hellig Skov paa en af Oceanets Øer". Den danske Oldgransker Ole Worm (1654) var den første, som henlagde denne Gudindes Dyrkelse til Danmark; han fandt nemlig ved Landsbyen Lejre paa Sjælland Stednavnet *Ærtedal*, som han omdøbte til *Herthadal* og gjorde til Gudindens Offerlund; i det 18de Aarh. rejstes her "et Alter" for Hertha. - Her staar som paa flere Steder hos Baggesen og Oehlenschläger *Hertha* = Sjælland, Danmark.

Side 3 Linje 29:

Theevandssnak] spørgefuldt om: intetsigende, aandløs Tale; om tarvelig Poesi Side 29 Linje 29: "poetisk, ægte Kongothee".

Side 4 Linje 1:

Chenille] (fransk) "Kavaj" (Mandfolkekappe med et eller flere Slag).

Side 4 Linje 2:

Klubber] Klublivet var dengang langt mere udbredt end nu. Foruden en Mængde dramatiske Selskaber for alskens Dilettantkomedie havde man Klubber for Officers- og Embedsstanden ("Kongens Klub", "Den nye Forening"), for den næringsdrivende Borgerstand ("Det bestandig Borgerlige Selskab") og Klubber, som omfattede Medlemmer af alle Samfundsklasser ("Det venskabelige Selskab", "Rekreationen"). - Et Klubbal i "Det venskabelige Selskab" skildres i "Adam Homo"s 5te Sang.

Side 4 Linje 4:

den vakte Folkevillie] som Varianterne viser, ligger der ikke i disse Ord nogen Ironi overfor de begyndende liberale Bevægelser i Trediverne (om dem se Anm. til Side 31 Linje 31). Originaludg. har nemlig: Er ene Gjenstand for vor stærke Villie; Udg. 1837: Er ene Gjenstand for vor Lyst og Villie; Udg. 1847: Er Maalet for vor Higen og vor Villie; Udg. 1854 og 1861: Er Maalet for Nationens faste Villie.

Side 4 Linje 6:

Tilje] et gammelt nordisk Ord, der opr. betød "Fjæl, Planke"; brugtes i de danske Folkeviser fra Middelalderen i Betydningen "Bræddegulv" og optoges af nyere Digtere snart = "Gulv" [sml. Chr. Winther 1828 ("Henrik og Else"): "Til Harper og til Fløiter under tusind Kerters Glands | Paa kostelige Tillie der træde vi vor Dands"], snart = "Jord" [sml. J. L. Heiberg 1828 (Tilegnelsesdigt til "Elverhøj"): "Elverpigen med udslaaet Haar | Saa luftig svæver paa dugsprængt Tillie"], snart i al Alm. = "Dække" [sml. Grundtvig 1837 ("Kom, o Hellig-Aand, kom brat"): "Lad for os, som paa Dig troe, | Livets Blomster overgroe | Gravens mørke Tilje"].

Side 4 Linje 9:

Kanebjælden] "Man nød i hin Tid [i København i Trediverne] ofte en Vinterfornøjelse, som nu er meget sjelden, nemlig at kjøre i Kane. Hertil hører som bekjendt et godt Lag Sne, og dermed var Kjøbenhavn dengang ofte ret rigelig forsynet. Man kjender i vore Tider ikke mere til saadanne Masser af Sne, som da væltede ned i større og mindre Flokker fra en blygraa Himmel, og saa var man dengang ikke saa ilter til at skaffe det 486 øjeblikkelig af Vejen. Blev det altfor galt, kjørte man nok en Slump deraf bort eller samlede det i store Hobe paa Kongens Nytorv og andre større Pladser, men man lod dog altid et godt Lag ligge, der ved Frostens Hjælp dannede sig til en prægtigjevn Bane, der ofte i 6-8 Uger afgav det ypperligste Kaneføre" (Plenge, Livet i Kjøbenhavn, Side 104 ff). - Paa Kongens Nytorv holdt der Kaner, som man for to Skilling kunde leje til at køre én rundt om "Hesten" (sml. Frederik Lange Side 200).

Side 4 Linje 16:

af første Skuffe] i spottende og skæmtende Tale = af bedste Slags, af fineste Sort.

Side 4 Linje 19:

det unge Blod] dengang var det kun ganske faa foruden Dreungeungdommen, som løb paa Skøjter, og navnlig var det (sml. Skildringen af Baronesse Mille i "Adam Homo") ganske upassende for Damer at gøre det. "I en gammel Legebog fra først i det 19de Aarhundrede staar der saaledes følgende: "Her i Landet maa

unge Damer ikke løbe paa Skøjter, men det turde dog nok være værd at overtænke, om man ikke burde indføre det, thi det er en sund Bevægelse" (Anna Erslev, Illustr. Legebog I, Side 3).

Side 4 Linje 23:

Pastor fidei] (latin) "Troens Hyrde" d.v.s. Præsten; *Faaret* er fra gammel Tid Symbol paa Menigheden (sml. Psalm. 23, I, Joh. 10, 11).

Side 4 Linje 25:

Soirée] (fransk) "Aftenselskab" (særlig med dramatisk eller musikalsk Underholdning).

Side 4 Linje 27:

galante Koner] *galant* her som ofte hos P.-M. i den nu forsvundne, dengang ret almindelige (med spansk *galan* overensstemmende) Betydning: "*flot, elegant*"; sml. Holberg 1731 ("Henrich og Pernille"): "Pernille. Hvad synes dig om den Adriane [d.v.s. Kjole]? Henrich. Den er ret [d.v.s. meget] galant, min Høne!"; J. L. Heiberg 1836 ("Nei"): "Jo, det gik galant; Det er vist og sandt, | Den sidder høist charmant"; Chr. Winther 1853 ("Den rige Frøken"): "Med Valdhorn under Armen | Og Hatten lidt paa Kant, | I børstet Kistekjole | Gik han nok saa galant". - Ordet forekommer naturligvis ogsaa hos P.-M. (f. Ex. Side 19 Linje 36) i sin nuværende (med fransk *galant* overensstemmende) Betydning: "*beleven, ridderlig*".

Side 4 Linje 29:

sig charmante tee] *charmant* er et Ord, som med Forkærlighed bruges af Digtere af den Heibergske Kres. - *tee sig* = vise sig; nu næppe meget brugt, men var dengang alm.

Side 4 Linje 30:

i Smigers Doner] d.v.s. ved Smigrerier; *Done* er en Snare til at fange og kvæle Fugle i.

Side 4 Linje 32:

den Stumme] Franskmanden Aubers Opera "Den Stumme i Portici" fra 1828 var blevet opført første Gang paa det kgl. Teater den 22de Maj 1829 med Fru Heiberg som Fenella ("den Stumme") og gjorde stormende Lykke - se Fru Heibergs Erindringer; indtil Udgangen af Aaret 1832 var den opført 31 Gange og samlede hvergang udsolgt Hus.

Side 4 Linje 34:

Klubgjesten høster, skjøndt han ikke saaer] sml. Matth. 6,26: "Seer til Himmelens Fugle; de saaer ikke, og høste ikke" o. s. v.

Side 4 Linje 36:

Mens Fingren leger i de kruste Haar] man vilde vel nu i en saadan Forbindelse bruge Enkelttal ("det kruste Haar"), men P.-M. ynder Flertal (sml. Side 24 Linje 4: "En (fik) røde Haar og Læber lig en Rose").

Side 4 Linje 38:

den hulde Lilie] Liljen er Symbol paa Uskyldigheden og bruges hos Digterne om jomfruelige unge Kvinder.

Side 4 Linje 40:

Mynsters Prækener] Jacob Peter Mynster, 1828 Hof- og Slotspræst, 1834 Sjællands Biskop, t 1854, var de dannede Klassers Yndlingsprædikant og en af Hovedstadens mest formfuldendte gejstlige Talere; (senere) Biskop P. E. Maller (1834) skriver 1829 som grammatisk Exempel: "siger man ikke, naar Dr. Münster har præket, det var en *deilig* Præken?"

Side 4 Linje 40:

Scribes Dramer] Franskmanden August Eugène Scribe (1861) holdt sit Indtog paa det kgl. Teater i Sæsonnen 1823/24 og 487 beherskede, i J. L. Heibergs Oversættelser, i mere end en Menneskealder Repertoiret med sine historiske Skuespil, borgerlige Dramer, Lystspil og Syngestykker; benved 100 Stykker af ham er gaaede over Scenen og har været opførte omtrent halvtredjetusinde Gange. Indtil Udgangen af Aaret 1832 var bl. a. blevet spillet: "Fornuftgiftermålet", "Formynder og Myndling", "Den første Kjærlighed", "Qvækeren og Dandserinden", "Et Feiltrin".

Side 5 Linje 18:

Roulader] (fransk) "Toneløb".

Side 5 Linje 21:

man er lutter Æselsøre] til dette Udtryk, der skal betegne dum Lytten, haves en Parallel hos Holberg 1723 ("Geert Westphaler"): "Hvorfor kaster du da Perler for Sviin? hvorfor spilder du unyttig kostbare Ord for Folk, som have Esel-Ørne?"

Side 5 Linje 25:

Comedien] = Teatret; alm. paa P.-M.s Tid, man kan endnu høre ældre Folk bruge Vendingen: at gaa paa Komedie - at gaa i Teatret. [Hertz 1839 ("Stemninger og Tilstande") fremhæver det som noget mærkeligt ved en Person, der i længere Tid havde opholdt sig i Paris, "at han aldrig siger "at gaae paa Comoedie", men "at gaae i Theatret".]

Side 5 Linje 33:

Thalia] i den græske Mytologi den komiske Poesis Gudinde ("Muse"). - Naar P.-M. her lader hende "gaae paa Krykke", skæmter han uden Tvivl med den Armod, som prægede det originale Lystspilrepertoire i Sæsonnen 1831/32, og som ganske godt kan karakteriseres ved Vendingen "et Drama og et lille Eenactsstykke": fraregnet nogle faa Syngestykker udgør Heibergs *Enakts-Vaudeville* "Kjøge Huuskors" (1/11 1831), Fru Gyllembourgs (anonyme) *Drama* "Magt og List" (18/1 1832) og Carl Borgaards *Etakts-Lystspil* "Formiddagen efter Ballet" (4/3 1832) næsten den hele Herlighed. Kun det første Stykke blev modtaget med Bifald; det sidste, siger Overskou (Theaterhistorie V 125), "mødte levende Modstand, især dog fordi en nylig fore falden Familiebegivenhed i det var bragt paa Scenen og Knuden løses ved at en Herre læser en Dames i hendes Sykurv liggende Brevconcept".

Side 5 Linje 37:

Hverdagsscenerne] gennem Heibergs Vaudeviller (siden 1825) og Hertz's Lystspil (siden 1827) havde Publikum faaet Smag paa Fremstillinger af Hverdagslivet ogsaa fra Scenen.

Side 6 Linje 1:

Melpomene] i den græske Mytologi den tragiske Poesis Gudinde ("Muse"); i Kunsten fremstillet med alvorlige, næsten strænge Ansigtstræk og med et Sværd eller en Dolk i Haanden. - Digteren spotter i de følgende Linjer over de bloddryppende Rædselstragedier, som særlig de tyske Romantikere yndede, og som fra Tid til anden ogsaa blev opførte herhjemme paa det kgl. Teater. I Sæsonnen 1828/29 (det første Aar P.-M. opholdt sig i København) var saaledes blevet spillet Tragedien "Isidor og Olga" af Ernst Raupach (1853), om hvilken Overskou (Theaterhistorie IV 868) siger: "den hørte til de paa stærk Effect ved Spænding og Gyseligheder beregnede tyske Sørgespil, men var forresten behandlet i en poetisk Tone og med megen Tact for at give det Søgte og Beregnede Anseende af at komme frem i Situationer, som med Nødvendighed maae udgaae fra Handlingen, hvorfor Stykket vel, uagtet sine Synder imod Natur og Poesie, kunde af Mængden tages for et virkeligt Digtværk, naar det fik en Udførelse, som nogenlunde fyldestgjorde Forfatterens Intention [Hensigt]". I September 1832 bragtes en lignende Rædselstragedie til Opførelse: "Belisar" af Eduard von Schenk (1841), se Overskou V 164.

Side 6 Linje 7-8:

veed ei rigtig selv hvorfor det græder, | Naar Heltens Monolog er hans Forræder] Meningen er uden Tvivl den: de lange Enetaler, som i de romantiske Dramaer hyppigt lægges Helten i Munden, fremkalder Taarer af det ukritiske Publikum, medens de i Virkeligheden kun er hule Deklamationsnumre og forraader Digterens Mangel paa Ævne til at fremstille en virkelig Helt.

Side 6 Linje 12:

den trivielle Melodi] først 1854 fandt P.-M. Operettemelodier "trivielle"; Udg. 1833-47 har nemlig den ømme Melodi.
488

Side 6 Linje 16:

Operaens Krone, Don Juan] Østerrigeren Mozarts berømte Opera "Don Juan" (1787) var blevet bragt til Opførelse paa det kgl. Teater den 5te Maj 1807 og spilledes den 3dje Maj 1832 for 67de Gang. Den øvede en mægtig Virkning paa alle (sml. f. Ex. Blicher 1836: " Fjorten Dage i Jylland", Kap. II), havde afgørende Indflydelse paa Komponisten Weyses Liv og forherligedes 1843 af Søren Kierkegaard i " Enten-Eller".

Side 6 Linje 19:

Retirade] (fransk) her i den nu forsvundne, dengang almindelige Betydning: "*Tilbagetog*"; sml. Holberg 1723 ("Den politiske Kandestøber"): "Duc de Vendosme skiendte og brændte allevegne udi sit eget Land udi Retiraden"; J. L. Heiberg 1826 ("Recensenten og Dyret"): "Nu er der ikke Andet for, end at vi itide ere betænkte paa en passende Retirade"; Blicher 1829 ("Telse"): "En hastig Beslutning maatte tages; men hvilken? Ingen vovede at udtale det Ord »Retirade«."; Fr. Paludan-Müller 1865 ("Ungdomskilden"): »Der bliver ikke Spørgsmaal om Flugt og Retirade, afbrød ham Gonzalo de Castro".

Side 6 Linje 20:

Id] et gammelt nordisk Ord, der dels betyder "Gærning", dels "Stræben, Formaal, Hensigt".

Side 6 Linje 21:

give Næser] d.v.s. irettesætte (laant fra Tysk); sml. "Adam Homo", 12te Sang: "Enhver Skribent, som end er værd at læse, | Utvivlsomt gav sin egen Tid en Næse".

Side 6 Linje 23:

Balletten] fulgtes i P.-M.'s første Studenteraar med megen Opmærksomhed af det teaterinteresserede Publikum. Den havde i Tyverne været i Forfald, men blev nu genfødt af August Bournonville, der 1829 var blevet engageret ved det kgl. Teater, og som nu lidt efter lidt, under megen Uvilje fra Skuespilpersonalets Side, men støttet af Publikums levende Interesse, bragte den danske Ballet til en hidtil ukendt Højde.

Side 6 Linje 23:

Musa] de ni Muser er i den græske Mytologi Gudinder for Kunst og Videnskab; de er Digternes Beskytterinder og paakaldes af dem. [I Prologen til "Ahasverus" fremstiller P.-M. sig i Samtale med sin Muse].

Side 6 Linje 26:

Dandsemester] den ældre Betegnelse for: Danselærer, Lærer i Dans, ligesom *Skolemester* for: Skolelærer, *Fægtemester* for: Fægtelærer; sml. J. L. Heiberg 1826 ("Aprilsnarrene"): "Tennemann, en svensk Dandsemester" [i "Adam Homo" kun Formen *Dandselærer*].

Side 6 Linje 28:

Terpsichore] i den græske Mytologi Dansens Muse; hendes *Præster* spøgefuldt om professionelle Dansere (Bafietdansere, Danselærere), hendes *Gjester* om lystdansende.

Side 6 Linje 38:

skjelne mellem Ondt og Godt] sml. I Mpseb. 3,5.

Side 7 Linje 6:

er caput] d.v.s. er færdig, "fløjten" (et Spilleudtryk laant fra fransk, betegner egl.: ikke at have faaet Stik).

Side 7 Linje 9-32]

sml. P.-M.'s Digt "Dandsemusik".

Side 7 Linje 16:

Laurbær ... Myrther] Sejrens og Kærlighedens Symboler.

Side 7 Linje 26:

Polen med sin Helteflok] den Polske Opstand, der var udbrudt den 29de November 1830, og som P.-M. havde hilst med et begejstret Digt ("Raab til Polen", i Kjøbenhavns-Posten for 8/3 1831), var blevet knust i September og Oktober 1831, og ved kejserligt Reskript af 26de Februar 1832 var Polens Selvstændighed tilintetgjort. - En af Skikkelserne fra Polens Frihedskamp behandlede P.-M. senere (1838) i sin poetiske Fortælling "Slaven".

Side 7 Linje 34:

den nye Novelle] Fru Gyilembourg havde i Slutningen af Tyverne med "Familien Polonius" (1827) og "En Hverdags-Historie" (1828) bragt Novellen paa Mode hos det dannede Publikum i København og strax randet Efterlignere, saa at der fra Begyndelsen af Trediverne fremstod en rig Novellelitteratur (Carl Bernhard er den betydeligste Forfatter), ogsaa paa Vers (f. Ex. af Chr. Winther). [Blichers Noveller, der begyndte at

fremkomme allerede 1824, blev først hen i Trediverne kendte af Hovedstadens Publikum.]

Side 7 Linje 37:

en Bagatelle] den ældre, med Fransk overensstemmende 489 Form (sml. Side 33 Linje 39: "sin *Lorgnette*", og "Ungdomskilden": "din *Mandoline*").

Side 8 Linje 4:

En Skik, som Ariost har bragt i Mode] Ariosts berømte Digt "Den rasende Roland" (Orlando furioso), hvis Æmne er gamle middelalderlige Sagn, er gennemvævet af en Mængde, Hovedhandlingen uvedkommende Episoder og behandlet med en over det hele svævende, halvdulgt Ironi. [*Ariost*, italiensk Digter, 1533.]

Side 8 Linje 6:

Mm egen Musa har sin Lyra stemt] d.v.s. mit Digt er dog originalt. - *Lyra* (græsk), et 4- eller 7-strænget Musikinstrument; her med digterisk Frihed tillagt Musen for det fortællende Digt (Epos'et), men tilhører egl. kun Lyrikens Muse.

Side 8 Linje 8:

avec grace] (fransk) "yndefuldt".

Side 8 Linje 9-16]

Verset udtrykker Digterens Tilslutning til den Heibergske Skoles Kunstopfattelse.

Side 8 Linje 23:

Promemorie] (latin) her = Indledning, Fortale; betyder egl. "til Erindring" og brugtes dengang alm. i Overskrift over Breve og Andragender (sml. Lottes Brev til Excellencen - Homo i "Adam Homo"s 10de Sang: "Ærbødigst Promemorie! Betagen af Underdanighed og Ærefrygt" o. s. v.).

Side 8 Linje 25:

Syv Klokken slaaer] Forestillingerne paa det kgl. Teater begyndte Kl. 6, men i September og Maj samt ved Aftenunderholdninger Kl. 7. Den her skildrede Forestilling er da en Aftenunderholdning (af en fremmed Kunstnerinde), eller tør man slutte, at "Dandserinden" er skrevet (eller redigeret færdig?) i Tiden Maj-September 1832?

Side 8 Linje 28:

beau-monde] (fransk) "den fine Verden".

Side 8 Linje 38:

Brille] d.v.s. Lorgnet; den med Tysk overensstemmende Enkelttalsform af Ordet, der nu er ubrugelig i Rigssproget, ogsaa hos andre, f. Ex. Kierkegaard 1845 ("Stadier paa Livets Vei"): "Oldingens Brille slibes til at se nærved med".

Side 8 Linje 40:

Damen er i Vinden] d.v.s. i Forlegenhed; men Side 63 Linje 11 bruges "at være i Vinden" ligesom et Sted i "Adam Homo" (5te Sang: "Paany en Cavaleer - hun er i Vinden") i den i Dansk mindre almindelige (i Norsk derimod sædvanlige) Betydning: "være i Vælten, være feteret".

Side 9 Linje 1:

Henriette, Julie og Laura] dengang i Modsætning til nu meget almindelige Kvindenavne.

Side 9 Linje 2:

Gratier] de tre Gratier er i den græsk-romerske Mytologi Yndens og Skønhedens Gudinder; fremstilles i Kunsten, f. Ex. af Thorvaldsen (1819), staaende med hinanden omkring Livet.

Side 9 Linje 5:

Studentershavre] en Blanding af Rosiner og Mandler (Laaneord fra Tysk).

Side 9 Linje 6:

Hist banker det med Paraply og Stok] nemlig af Utaalmodighed. En saadan Opførsel, der nu ikke vilde kunne finde Sted uden højst paa et Forstadsteater, var dengang ikke usædvanlig i det kgl. Teater; Overskou (Theaterhistorie IV 564) siger, at "den voldsomme Trampen jævnlig hørtes imellem Acterne, naar man blev utaalmodig over at vente paa Dækkets Opgang". Det var særlig Parterret, der førte an (sml. Excellencens Ord ved Adam Homos Maskerade i "Adam Homo", 9de Sang: "hvilket larmende Parterre!").

Side 9 Linje 9:

Studiosi] (latin) "Studenter".

Side 9 Linje 11:

Martis Sønner] spøgefuldt om Officererne; *Mars* er det latinske Navn paa Krigsguden i den græsk-romerske Mytologi.

Side 9 Linje 11:

Knevelsbarten snurre] kun Officerer bar dengang Knevelsbart. - *Snurre* om at *sno Skægget* [sml. tysk *Schnurrbart*] er ret usædvanligt; det findes igen Side 32 Linje 25: "hans Knevelsbart var snurret" og hos Forfattere af Paludan-Müllers Kres (Jul. Lange, Udvalgte Skrifter III 124 490 (1883): "en afklædt Garderkarl eller Underofficer med store snurrede Knevelsbarter"; Georg Brandes, Saml. Skrifter 1446 (1887): "saa megen Særegenhed, som et snurret Overskæg medfører" [efter Dahlerups Ordbogssamlinger]).

Side 9 Linje 13:

hulde Nympher] her spøgefuldt = yndige Piger (med Bibetydning af Koketteri). - Ordet *Nymfe* (i den græsk-romerske Mytologi kvindelige Guddomme af lavere Rang: Hav-, Kilde-, Bjærg-, Skov-Nymfer) har i Dansk ved Siden af Betydningen: *ung Pige* (saaledes f. Ex. hos Fru Gyllembourg 1835 i "Extremerne") ogsaa Betydning af: *letlevende, usædelig Kvinde, Skøge*, og i denne sidste Betydning forekommer det hyppigt i "Adam Homo" (ligesaa hos Carl Bagger 1835 i "Erindringer fra et Ungkarls-Liv i Kjøbenhavn").

Side 9 Linje 15:

active] Flertalsformen fremkaldt af Rimmød (den gamle Brug af Flertal efter "man" endnu enkelte Gange hos Holberg, men siden da ganske forsvundet).

Side 9 Linje 17-24]

saadanne Betragtninger over Publikum er ikke usædvanlige hos Digtere af den Heibergske Skole.

Side 9 Linje 19:

aimabte] (fransk) "elskværdige".

Side 9 Linje 28:

Den Anden sin Paryk med Anstand bær] skaldede Folk bar dengang i Modsætning til nu Paryk.

Side 9 Linje 30:

Krigskammercancelliet] har aldrig eksisteret; lavet af P.-M. selv (for at faa en Titel, der kunde virke ved sin Længde) paa Grundlag af dengang eksisterende Regeringsdepartementer: Generalk rigscommissariatet, *Rentekammeret* og de to (danske og tyske) *Cancellier* (O. Siesbye i Dania II 321).

Side 10 Linje 3:

Crucifix] (latin) Billede af den korsfæstede Kristus.

Side 10 Linje 15:

Mamsel Dione] *Dione* er et græsk Navn, Navn paa Kærlighedsgudindens Moder. - *Mamsel*, der er sammentrukket af fransk *Mademoiselle* "Frøken", var paa Holbergs Tid en fin Benævnelse, men brugtes paa P.-M.'s Tid ringeagtende (sml. Side 59 Linje 27) og om Personer i underordnede Stillinger (sml. "Adam Homo", 7de Sang: "Mamsel Jansen! | Det altsaa kun en Gouvernante var").

Side 10 Linje 19:

Fiolen] *Fiol* er den ældre Form for *Violin*; P.-M. skriver overalt *Fiol* og *Fiolin* efter den dengang alm., med Tysk overensstemmende Udtale, som endnu er beholdt i Talemaaden *at lade Fiolen sørge* = lade det gaa som det kan.

Side 10 Linje 20-21]

af de her nævnte Musikinstrumenter er Obo (fransk) og *Clarinet* (italiensk) Blæseinstrumenter, *Bratsch* (italiensk) et Strygeinstrument og *Cymbel* (græsk) et Metalinstrument af to Halvkugler, der slaas mod hinanden.

Side 10 Linje 23-24]

de her nævnte Betegnelser for Musiktempoet, der alle er Laaneord fra Italiensk, betyder: *allegro* "hurtigt", *forte* "stærkt", *fortissimo* "meget stærkt", *andante* "hverken hurtigt eller langsomt", *piano* "sagte", *pianissimo* "meget sagte".

Side 10 Linje 31:

Miraklet] d.v.s. Diones Fremtræden paa Scenen.

Side 11 Linje 6:

Juno] det latinske Navn paa Himlens Dronning i den græsk-romerske Mytologi; at *Juno throner paa Panden* vil sige, at der er noget ædelt, dronningeagtigt over Skikkelsen.

Side 11 Linje 7:

Cupido] (latin) = Amor, Kærlighedsguden; han fremstilles i Kunsten, f. Ex. af Thorvaldsen (1819 og 1821), i Selskab med Gratiernerne. - Rosen (den røde) er Symbol paa Kærligheden.

Side 11 Linje 17 - Side 13 Linje 16]

hvis Skildringen af Diones Dans er bygget paa Virkelighedsindtryk, hvad i og for sig ikke er nødvendigt, kunde P.-M. have hentet nogle ved at iagttage den 20-aarige Andrea Krætzmers Dans f. Ex. i Balletten "Søvngængersken" (se Anm. til Side 26 Linje 38) eller som Margrete i Balletten "Faust" (første Gang 25/4 1832) - Overskou taler (Theaterhistorie V 58) om "det barnligtfromme, ædle Ansigtspreg, det simpelt 491 naturlige Udtryk af øm, uskyldig Kjærlighed, Sandheden i Udbruddet af hendes Angst, Rædsel og Fortvivlelse, og den Ynde, der var i enhver af hendes Bevægelser og hvilede over det hele skønne Væsen". Som mimisk Kunstnerinde var hun en af vor Ballets betydeligste. Hendes Skæbne, der i og for sig er mærkelig nok, har forøvrigt ingensomhelst Lighed med Diones.

"Hele den beskrevne Ballet-Solo er et symbolsk og varslende Udtryk for Diones Skæbne, saaledes som Digtet fremstiller den: Uskyld; Elskovslykke; Fortvivlelse; Død" (Hans Brix i "Politiken" 7/2 1909).

Side 11 Linje 18:

Brava, bravissimo] "ypperligt, meget ypperligt" - et Tilraab, hvormed man i Italien tilkendegiver en Kunstnerinde sit Bifald.

Side 11 Linje 23:

Castagnetten] (spansk) "smaa Træstykker, der fæstes til Fingrene med Baand, og som man slaar Takt med under Dansen".

Side 12 Linje 2:

Psyche] Amors, Kærlighedsgudens, Hustru (Ordet betyder "Sjæl"); om Amor og Psyche se P.-M.'s Digt af samme Navn.

Side 12 Linje 19:

Entrechat] (fransk) et Dansespring, hvorved man i Springet krydser Benene.

Side 12 Linje 19:

Pistolet] (fransk) et Entrechat, hvori man - skiftevis - falder ned paa den ene Fod og strækker den anden frem i Luften.

Side 12 Linje 21:

Pirouette] (fransk) "Rundsving paa én Fod".

Side 13 Linje 22-23:

gid den Onde | Fra orthodox mig gjøre maa profan] d.v.s. fra rettroende til Kætter. [Latin *profanus* = verdslig.]

Side 13 Linje 34:

Seraph] (hebraisk) et himmelsk Væsen i menneskelig Skikkelse og med Vinger, synger Lovsange om Guds Trone (se Esajas 6,2).

Side 14 Linje 29:

Nymphe] her = Elskerinde (sml. Anm. til Side 9 Linje 13).

Side 15 Linje 14:

den smalle Ret] d.v.s. den tarvelige Ret.

Side 15 Linje 16:

Villing] en Art Torsk (skrives ogsaa *Hvidling* eller *Hvilling*).

Side 15 Linje 31:

den franske Dandsemester] det kgl. Teaters daværende Balletmester, den berømte Bournonville, var af fransk Herkomst.

Side 15 Linje 35:

Harpen] dengang et langt almindeligere brugt Instrument, ogsaa hos Privatfolk, end nu.

Side 15 Linje 37:

Æolsharpe] "Vindharpe", en Harpe, hvis Strænge ved Vindens Pust i dem giver Toner fra sig. [*Æolus* er i den græsk-romerske Mytologi Vindens Gud].

Side 17 Linje 29:

sin Fakkelsvinger] til Grund for Billedet her ligger vel Forestillingen om Dødsenglen med nedadvendt Fakkelsvinger. [Thorvaldsens Statue af Dødens Genius (1829) fremstiller i Overensstemmelse med antik Tankegang Døden med omvendt Fakkelsvinger og Valmuekrans.]

Side 17 Linje 39:

Leer] poetisk = Legeme; sml. Joh. Ewald 1781 ("Udrust dig, Helt fra Golgatha"): "Da skal jeg, sikker ved din Haand, Ei frygte Døden meer, | Men ofre dig min frelste Aand | Paa dens nedbrudte Leer!"

Side 18 Linje 23:

den hvide Kappe] dengang brugte ogsaa unge Damer Natkappe, sml. "Adam Homo", 7de Sang (1848) og Chr. Winthers "Annette" (1835).

Side 18 Linje 25:

O, havde her jeg Claurens Musa blot!] Ønsket er ironisk ment: *Clauren* er Pseudonym for Tyskeren Carl Heun (1854), hvis mange Romaner ogsaa herhjemme i Oversættelse var yderst populære; Plathed og Lystenhed er deres Særkende.

Side 18 Linje 27:

Papillot] (fransk) "Papirstrimmel", hvormed Haaret vikledes for at bevare Krøllerne under Nattesøvnen; dengang alm. brugte.

Side 18 Linje 39:

Blansket] (fransk) "Korsetlukke".

Side 18 Linje 40:

Cul de Paris] (fransk) "Udpolstring bagtil paa Kvindedragter".

Side 18 Linje 40:

Pocher] (fransk) "Hoftepudd for Kvinder".

492

Side 19 Linje 7:

i Hymens Baand] d.v.s. i Ægteskabet; *Hymen* er i den græsk-romerske Mytologi Navn paa Ægteskabsguden.

Side 19 Linje 9:

Lares] i den romerske Mytologi Husets (Hjemmets) Skytsguder.

Side 19 Linje 36:

galant] her naturligvis i den nuværende Betydning: *beleven* (sml. Anm. til Side 4 Linje 27).

Side 20 Linje 6:

sig ... maler af] ligesaa Side 81 Linje 28 og Side 91 Linje 46; nu kun: *afmaler sig*; en saadan Adskillelse af Forholdsord (eller Biord) og Udsagnsord fandt dengang Sted i langt større Udstrækning, end Sprogbrugen nu tillader; hos P.-M. forekommer den hyppigt, f. Ex. nærvær. Binds Side 219 Linje 42: Hans Fortid ... spejled i hans Træk sig af. Side 252 Linje 9: Med Blomster alt vor Vogn man smykker ud, Side 260 Linje 24-25: Nu Brudeparrets Skaal ... jeg ud den bringer; sml. f. Ex. Holberg 1723 ("Jean de France"): "Jan Baptist ... sætter dem (Hans Frandsens Breve) over for mig paa Tydsk" (= oversætter); Baggesen 1793 ("Til min Søster"): "Skoven tager Fugles Sang igien" (= gientager).

Side 20 Linje 14:

Støvet] poetisk = Mennesket, Menneskeslægten; findes igen Side 23 Linje 1, Side 81 Linje 32, Side 84 Linje 17, Side 109 Linje 21 o. s. v.

Side 20 Linje 17:

Gestalt] "Skikkelse", hyppigt hos P.-M. (f. Ex. Side 56 Linje 3, Side 61 Linje 28, Side 75 Linje 40, Side 83 Linje 30, o. s. v.), men er nu ligesom andre, dengang alm. anvendte tyske Laaneord med Forstavelsen *ge-* (som: Gehalt, genegen, Gebyr, gelejde, Gespenst) saa godt som forsvundet af Sproget.

Side 20 Linje 21:

Drømmeguden ... med sit Næt] se Side 87 Linje 4 ff.

Side 20 Linje 25 - Side 21 Linje 8]

Diones Drøm afspejler Scener af hendes Liv; først fremstiller sig for hende (Linje 25-32) hendes Debut paa Teatret, derefter (Linje 33-40) Tabet af Forældre og Broder, endelig (Side 21 Linje 1-8) varsles dunkelt hendes Død.

Side 20 Linje 34:

blandt gyngende Cypresser] *Cypressen* er Dødens Træ; de *tre Cypresser* i Linje 40 symboliserer hendes Fader, Moder og Broder.

Side 21 Linje 3:

kantrer] forekommer bestandigt hos P.-M. for *kæntrer* (Expl. i de følgende Bind); var en alm. Skriftsprogsform paa den Tid; sml. Blicher 1833 ("Himmelbjærget"): "Dit gale Asen, Du kantrer jo Skibet"; Goldschmidt 1847 ("En Fortælling om Venedig"): "Barken var nærvæd at kantro" [Citaterne efter Levins Ordbogssamlinger].

Side 22 Linje 5:

sig forynger] Tyskagtighed for *forynges*, der er hyppig hos P.-M. (se f. Ex. Side 24 Linje 32, Side 51 Linje 36, Side 191 Linje 34 o. fl. Steder) og overhovedet dengang var alm.; sml. Hertz 1838 ("Billardet i Hirschholma"): "Ak, min Frue! naar De synger | Sig mit Bryst forynger"; Fru Gyllembourg 1837 ("Nisida"): "Den gode Pater var særdeles indtagen af dette Barn, han syntes at forynges sig ved Synet af hende". [Citaterne efter Dahlerups Ordbogssamlinger.]

Side 22 Linje 6:

forborgne] "skjulte", Laaneord fra Tysk, dengang meget alm., nu lidet brugt.

Side 22 Linje 32:

raade] "gætte, tyde", gammelt nordisk Ord.

Side 23 Linje 2:

Dagens Øie] d.v.s. Solen; denne og lignende Omskrivninger, der er saa hyppige hos P.-M. og hans Samtids Digtere (Nattens Lamper = Stjernerne, Dagens Kjerte = Solen, Dagens Drot = Solen, Dagens Konge = Solen, Solens Pile = Solstrålerne o. s. v.), stammer fra den gamle græskromerske Poesis mytologiske Billedsprog og indkom i dansk Digtning allerede i det 17de Aarh.; først vor Tids Digtere har helt frigjort sig for dem.

Side 23 Linje 13:

Den, som min Skjæbne bærer mod det Fjerne] P.-M. vedkender sig her - poetisk og symbolsk - den gamle Tro paa Stjærnernes 493 Indflydelse paa Menneskets Skæbne, særlig ved deres Stilling i Menneskets Fødselsstund (Linje 16: "den, som jeg fødtes under").

Side 23 Linje 18:

Firmament] (latin) "Himmelhvælving".

Side 24 Linje 2:

Fortuna] i den romerske Mytologi Lykkens Gudinde: i Kunsten ofte fremstillet med et Overflødhedshorn (her spøgefuldt med en Pose), hvorefter hun uddeler sine Gaver.

Side 24 Linje 6:

Adonis] i den græske Mytologi Kærlighedsgudindens Elsker (se P.-M.'s Digt "Adonis").

Side 24 Linje 15:

Lilievand] betyder egl. "Liljestængel", i de danske Folkeviser fra Middelalderen om unge, slanke Kvinder (sml. *Lilie* ovf. Linje 14 og Side 4 Linje 38) og derfra optaget af de nyere Digtere, særlig Oehlenschläger og Chr. Winther.

Side 25 Linje 4:

rigest] rimende paa *tiest* og *allerfriest* efter den dengang almindelige Udtale; paa samme Maade rimer Side 31 Linje 29 *Uge* paa *Stue* og *Frue*, Side 146 Linje 40 *indsuger* paa *skuer*.

Side 25 Linje 30:

gjør Støv og Vind] endnu bruges Talemaaden *at gøre Vind* = være vigtig.

Side 25 Linje 32:

Dandy, Stutzer, Petitmaitre] alle Betegnelser for: *Laps, Modeherre*; *Dandy* er et Laaneord fra Engelsk, *Stutzer* fra Tysk og *Petitmaitre* fra Fransk.

Side 25 Linje 32:

Springfyr] her omtrent = *Laps*; sml. Hertz 1829 ("Amors Geniestreger"): "Han er en Modens Springfyr og forfløien".

Side 25 Linje 33 - Side 26 Linje 8]

P.-M. satiriserer her - i lidt overdrevne Udtryk - over Datidens Modedragter. - Linje 38-40: Knæbenklæderne, der var almindelige omkring Aar 1800, var i Tiden 1810-20 blevet afløste af lange Benklæder, der snart var ret vide, snart sluttede tæt og stramt om Benet (begge Dele brugeligt omkring 1830). - Side 26 Linje 7-8: Damernes Kjoler var omkring 1830 nedringede (hvorfor man gik med Sjal om Skuldren), de lod forneden Foden og Anklen synlige.

Side 25 Linje 35:

Podex] (latin) "Bagdel".

Side 26 Linje 2:

admirere] (fransk) "beundre, tilbede".

Side 26 Linje 5:

Mol og Tyl og Mor] *Mol* (engelsk) er et halvklart, *Tyl* (fransk) et fint, klart Bomuldstøj, *Mor* (fransk) et tæt og fast vatret Silketøj.

Side 26 Linje 7:

Psychen] d.v.s. den yndige Person (sml. Anm. til Side 12 Linje 2).

Side 26 Linje 9:

i det Formale] i det ydre.

Side 26 Linje 20:

Ducater] (italiensk) "Guldmønter, Guld".

Side 26 Linje 32:

Xeres, Muskateller] *Xeres*, Sherryvin (efter Byen Xeres i Spanien); *Muskateller*, en sød, krydret Vin (lavet af *Muskattræets* Frugt).

Side 26 Linje 33:

Vaudeviller] Vaudevillen (d.v.s. et mindre Lystspil med indlagte Sange til lette og iørefaldende Melodier - stammer fra Frankrig) indførtes i dansk Litteratur af J. L. Heiberg 1825 ("Kong Salomon og Jørgen Hattemager") og kom hurtigt paa Moden; foruden Heiberg skrev i Tiden 1825 -32 bl. a. Hertz, Overskou, H. C. Andersen, senere (efter 1832) ogsaa Fru Heiberg, Hostrup, Chr, Richardt og Erik Bøgh Vaudeviller.

Side 26 Linje 34:

med en Stentors Røst] d.v.s. med Kæmperøst; *Stentor* var Grækernes Herold foran Troja, han havde en Røst, der kunde overdøve 50 Mand.

Side 26 Linje 37:

i Tistiller] d.v.s. i den bare Særk; Ordet *Tistille* (d.v.s. "Ti stille!") opstod i Slutningen af det 18de Aarh. (det findes f. Ex. hos Baggesen 1792 i "Labyrinthen") som et "pænere" Ord for "Særk", fortrængtes ved Midten af det 19de Aarh. delvis af det franske *Chemise*, men kan endnu høres.

Side 26 Linje 38:

"*Søvnæggersken*"] Ballet af Franskmanden Aumer, 494 indrettet for den danske Skueplads af August Bournonville, opførtes første Gang paa det kgl. Teater den 21de September 1829 med Andrea Krætzmer (se Anm. til Side 11 Linje 17 - Side 13 Linje 16) i den kvindelige Hovedrolle (Bondepigen Therese) og gjorde megen Lykke; indtil Udgangen af Aaret 1832 var den givet 35 Gange. I 2det Akt kommer Therese som Søvnæggerske ind paa Scenen "iført en simpel hvid Klædning, med nøgne Arme og Fødder".

Side 26 Linje 40:

strax Enhver human er og godgjørende] uden Tvivl Hentydning til den i Slutningen af Tyverne, navnlig ved den senere Dronning Caroline Amalie rejste Asylbevægelse (sml. "Adam Homo", 5te Sang, hvor Sagen nærmere omtales).

Side 27 Linje 2:

Tribut] (latin) "Hyldest".

Side 27 Linje 7-8:

Tjener] rimende paa *vender* som saa ofte hos P.-M. efter den dengang almindelige dannede Udtale; sml. Aarestrup 1839 ("Til Isak Sidenius"): "Mit Brev jeg sender - til en Herrens Tjener, - en af de bedste, jeg kjender, - den kjæreste blandt alle mine Venner".

Side 27 Linje 11:

suurlig] dannet af P.-M. for at faa Rim paa *naturlig* og *figurlig*; betyder: "hvad der falder i det sure" (sml. *grønlig*, *rødlig* o. lign.).

Side 27 Linje 20:

brød sig Halsen fast for en Billet] d.v.s. var nær ved at brække Halsen for at faa en Billet.

Side 27 Linje 24:

Pas de deux] (fransk) "Dans mellem to Personer".

Side 27 Linje 28:

entusiastisk] (græsk) "begejstret".

Side 28 Linje 27:

Vers i Avisen] endnu omkring Midten af Aarhundredet var det overmaade almindeligt, at man gav sin Begejstring over fremmede Berømtheders Optræden Luft i anonyme Vers i Aviserne.

Side 28 Linje 28:

poetice] (latin) "ad Poesiens Vej".

Side 28 Linje 31:

Venus] det latinske Navn paa Skønhedens og Kærlighedens Gudinde i den græsk-romerske Mytologi.

Side 28 Linje 31-32:

Patrioterne | Gav hende Navn af Freya mellem Gotherne] d.v.s. Patrioterne, der anvendte den nordiske ("gotiske") Mytologis Billedsprog, sammenlignede hende med *Freya*, i den nordiske Mytologi Skønhedens og Kærlighedens Gudinde. - Patrioterne d.v.s. Folk, der sværmede for Oehlenschlägers og Grundtvigs nordisk-patriotiske Digtning og brugte dens Billedsprog. - *Gotherne*: *gotisk* brugtes dengang ikke sjældent = *nordisk*, sml. J. L. Heiberg 1826 ("Recensenten og Dyret"): "Jeg erkegothisk Paa Flugten driver | Det Pluddervelske | Med Tysk og Fransk".

Side 28 Linje 40:

pour faire visite] (fransk) "for at gøre Visit".

Side 29 Linje 3:

Vindve] denne Form, der er hyppig hos P.-M., var dengang almindelig ogsaa i det dannede Talesprog (se I. Levins Danske Grammatik 1844, § 140).

Side 29 Linje 24:

Smørrebrød og Punsch] *Punsch* var dengang en ligesaa almindelig Drik som 01 nu; man drak saaledes Punsch til sin Aftensmad (Plenge, anf. Skrift, Side 85).

Side 29 Linje 24:

Julle] Kæleform for: Julie.

Side 29 Linje 28:

Pikkenik] (engelsk) "Gilde" (egl. Sammenskudsgilde).

Side 29 Linje 29:

poetisk, ægte Kongothee] sml. Anm. til Side 3 Linje 20. - Sammenkomster, hvor man læste den ny udkomne Litteratur eller egne, nylig tilendebagte og endnu uudgivne Digterværker (sml. Side 32-33) højt, var dengang meget almindelige. P.-M. var selv med til saadanne Oplæsningsaftener i sin Onkel, Konferensraad Kongslews Hus - "æsthetisk The" kaldte de unge i Spøg disse Aftener (Frederik Lange Side 49). [Uden Tvivl skrevet til en saadan "æsthetisk The" -Aften er et lille utrykt og hidtil ukendt Arbejde af P.-M., som af Forfatteren Hr. Sven Lange i Febr. 1909 foræredes til det kgl. Bibliotek; dets Titel er: "Menneskeslægtens miskiendte, men omsider triumpherende Genius eller A, B, C, D og Maskinmesteren".] 495

Side 29 Linje 30:

Scriblerne] daarlige, usle Skribenter, Smørere.

Side 29 Linje 31:

Kongens Bageri] der menes vel: fra en Hofbager; et "Kongens Bageri" findes i hvert Fald ikke i Københavns Vejviser fra Trediverne.

Side 30 Linje 15:

forinden] ligesom Side 34 Linje 37 og Side 63 Linje 13 i den nu ualm. Betydning "indenfor, indvendig"; paa lignende Maade staar Side 63 Linje 13 *foruden* = udenfor, udvendig; begge Dele er hyppigt hos P.-M. og alm. dengang; sml. Poul Møller 1819 ("En gammel Pedant"): "Saae I ei før en Bog, som, slet indbunden, | Forinden havde deilig Poesie?"; Blicher 1823 ("Bernstorf"): "Mødte med urokket Fod | Luen, som foruden brændte; | Dæmpede det blinde Mod, | Som forinden sig antændte"; Chr. Winther 1865 ("Nissens Juleaften"): "Udvendig er den gammel, | Forinden er den ny" [delvis efter Levins Ordbogssamlinger].

Side 30 Linje 27-28:

et Net, | Af Skjæbne, Hændelse og Forsyn dannet] over Begreberne *Skjæbne, Hændelse og Forsyn* byggede P.-M. senere et Afsnit af Adam Homos Liv.

Side 31 Linje 1:

hos Grev Firlefanx] det tyske Ord *Firlefanx* betyder "Vindhas, Nar, Laps"; den Slags ironiske og karakteriserende Navne var paa P.-M.'s Tid ikke ualm., han selv benytter dem med Forkærlighed i sin Komædie "Eventyr i Skoven", hvor der optræder Personer som: *Krumryg, Skrædder, Mundlær, Prokurator, Finesse*, afdanket Diplomat, *Floskel*, en Taler o. s. v. (sml. nedenf. Side 32 Linje 36).

Side 31 Linje 2:

Selskabssalen] alm. kaldet *Salen*, dengang en absolut Fornødenhed i en københavnsk Lejlighed. Det var Husets største og bedste Værelse, der kun benyttedes til stort Selskab eller Bal, men til daglig stod urørt med Overtræk over Møblerne, Tøj om Lysekronen og paa Gulvet Lærredsstrimler, udenfor hvilke man ikke turde træde.

Side 31 Linje 4:

d la falske Blake] d.v.s. forræderisk; *Blake* hed ifølge Saxo og Folkesagnet den Mand, der ved sine falske Raad var Skyld i, at Kong Knud den hellige blev dræbt.

Side 31 Linje 20:

Geisten] Aanden; Laaneord fra Tysk; her ironisk.

Side 31 Linje 21:

Ei binder til hun Oxens Mund, der tærsker] d.v.s. hun lader dem tale frit; Udtrykket stammer fra 5. Moseb. 25,4: "Du skal ikke binde Munden til paa en Oxe, naar han tærsker".

Side 31 Linje 22:

med Attisk Salt] d.v.s. med aandrig, vittig Skæmt (*Attika* er Navn paa Landskabet om Athen, i Oldtiden Hovedsædet for den fine Dannelselse).

Side 31 Linje 31:

hvad i Politiken?] Grevindens Spørgsmaal er aktuelt. Før 1830 var Politik ukendt som Samtaleemne i Selskaber herhjemme. Men 1830 udbrød Julirevolutionen i Frankrig, og den vakte ogsaa hos os Interesse til Live for Politik. Den 5te November 1830 udgav en slesvigsk Embedsmand Uwe Lornsen et lille Skrift, hvori han krævede en fri Forfatning for Slesvig og Holsten. Dette forskrækkede Kong Frederik VI, han frygtede for Revolution og besluttede at imødekomme Tidens Krav. Den 28de Maj 1831 udstedtes en kongelig Anordning, der lovede Indførelse af raadgivende Provinsialstænder og fastslog de vigtigste Punkter i den ny Forfatning; den 30te April 1832 sammentraadte 29 af Kongen udnævnte "erfarne Mænd" for at drøfte Regeringens Forslag for Hertugdømmernes Vedkommende og den 10de Juli samme Aar 35 "oplyste Mænd" for at gøre det samme for Kongerigets Vedkommende.

Side 31 Linje 39:

Marles] Navnet lavet af P.-M. for at faa Rim paa *Charles*. - Personerne nævnes kun ved Fornavn (Grev Charles, Frøken Fine, Junker Mads, Grev Claus, Hr. Hans); dette var ikke ualmindeligt i Novellélitteraturen i Tredivernes Begyndelse.

Side 32 Linje 1:

in parenthesi] (latin) d.v.s. i forbigaaende.

Side 32 Linje 4:

Fløiteblæser] at spille paa Fløjte var dengang almindeligere end nu.
496

Side 32 Linje 13:

jus naturæ] (latin) "Naturret", Læren om Retsgrundsætningerne, forsaavidt de udledes af Menneskets og Samfundets Natur.

Side 32 Linje 14:

Folkeret] Læren om de mellem Staterne indbyrdes gældende Retsregler.

Side 32 Linje 16:

genegen] "tilbøjelig til" (Laaneord fra Tysk; sml. Anm. til Side 20 Linje 17).

Side 32 Linje 22:

Bramarbas] "Storpraler" (Laaneord fra Tysk).

Side 32 Linje 23:

Liren] fordansket Form af: *Lyre*, dengang alm., mest (som her) ironisk; atter Side 43 Linje 4.

Side 32 Linje 25-32]

P.-M. skildrer (med Vilje) Baron Marles med de ydre Karaktertræk, hvormed Skurkene skildredes i Datidens daarlige Romaner.

Side 32 Linje 29:

Dyrendal] egl. Navn paa den franske Middelalder-Helt Rolands Sværd; deraf overført: Sværd, Sabel; er, naar det som her anvendes i Nutidsskildring, spøgende ment.

Side 32 Linje 32:

husares] Ordet er naturligvis ligesom "at hanse" og "at madse" i "Adam Homo"s 8de Sang lavet af P.-M. selv.

Side 32 linje 33:

Parenthesis claudatur] (latin) "man slutte Parentesen!"

Side 32 Linje 36:

Digter Hans] det er ikke uden Hensigt, at de her optrædende Herrer af det fine Selskab bærer Navnene *Hans*, *Mads* (Side 33 Linje 35) og *Claus* (Side 34 Linje 20). *Hans* og *Mads* har fra gammel Tid Bibetydning af noget naragtigt, taabeligt og dumt, og Baggesen bruger mangfoldige Steder *Claus* paa lignende Maade.

Side 32 Linje 37:

spænd nu Apollos Bue] Grevinden er ikke stiv i Mytologien: *Apollo*, Solguden, optræder i den græsk-romerske Mytologi *dels* som Bueskytten (hans Pile er Solstraalerne), *dels* som Sangguden - i den sidste Egenskab fremstilles han ikke med Buen, men med Lyren.

Side 32 Linje 40:

Hvor tvende Piger myrde vil en tredie] Hr. Hans' Tragedie er et romantisk Rædselsdrama i Stil med de i Anm. til Side 6 Linje 1 omtalte.

Side 33 Linje 13:

Fine] Kæleform af Josefine, dengang alm. Kvindenavn.

Side 33 Linje 17:

Aurora] det latinske Navn paa Morgenrødens Gudinde i den græsk-romerske Mytologi.

Side 33 Linje 20:

en Rosenkrands] d.v.s. en Krans af Roser.

Side 33 Linje 21:

sine mora] (latin) "ufortøvet".

Side 33 Linje 27:

Amors Tryllepiil] Kærlighedsguden fører Bue og Pil, med sine Pile vækker han Kærlighed til Live i Menneskers og Guders Bryst.

Side 33 Linje 28:

veier] det gamle, paa P.-M.'s Tid som nu kun i poetisk Stil brugelige Udsagnsord *at veje* "dræbe, fælde".

Side 33 Linje 35:

visà vis] (iransk) "ligeoverfor".

Side 33 Linje 36:

gloer som bedste Ko paa Dandserinden] sml. Talemaaden: at glo som en Ko paa en rødmalet Port (d.v.s. uforstaaende).

Side 33 Linje 38:

imitere] (latin) "efterligne".

Side 33 Linje 38:

Glas] d.v.s. Øjglas = Lorgnet; ligesaa i "Adam Homo", 9de Sang: "Og med et Blik, der ei seer godt i Længden | Jgjennem Glasset kigged ned paa Mængden"; "Luftskipperen og Atheisten": "... vendt mod ham er hvert et Blik og Glasc.

Side 33 Linje 39:

Lorgnette] den ældre, med Fransk overensstemmende Form af Ordet (sml. Anm. til Side 7 Linje 37).

Side 35 Linje 23:

Sonat] (italiensk) et større Tonestykke for Klaver, bestaaende af 3-4 Hoveddele af forskellig Karakter, af hvilke hver har til Opgave at være Udtryk for en Følelse eller Stemning. - Formen *Sonat* var dengang den almindelige i Tale og Skrift; man sagde og skrev: en *Sonat*, en *Scandal*, en *Anecdote*, en *Detail*, en *Hypothes*.

Side 35 Linje 32:

Weber] den berømte tyske Komponist Carl Maria von Weber (1781-1826), bl. a. Forfatter til Operaen "Jægerbruden", der gjorde stor Lykke i København i Tyverne og Trediverne.

497

Side 35 Linje 37:

sælle] sælle; ligesaa Side 257 Linje 9: "Vor Smule Leg igaar har bragt paa Been | Hver sælle Hyrde"; *sølle* er en jysk Form (findes f. Ex. altid hos Blicher), der nu er blevet Rigssprogsform, men paa P.-M.'s Tid var Ømaalsformen sælle meget alm.; sml. Baggesen 1807 ("Giengangeren og han selv"): "... hvert sælle Faar med eviggrønne Palmer (Staaer som en Chorstatist og bræger sine Psalmer"; Oehlenschläger 1805 ("Aladdin"): "Herregud, hvad er blevet af | Den lange Rækel, dette selle Skrog, | Som altid nederst sad i Skolen"; J. L. Heiberg 1830 ("Til Knud Sjællandsfar i Paradiis"): "mangt et sælle Skrift af mangt et sælle Skrog | Høit pranger i Copistens Æres-Tempel" [Citaterne delvis efter Dahlerups Ordbogssamlinger].

Side 35 Linje 40:

Romance] et strofeinddelt Digt, som dels er fortællende (episk), dels udtaler Digterens Stemning (lyrisk); Navnet har det faaet efter de Sprog (de romanske: spansk, fransk og italiensk), hvori disse Digte først blev skrevne. Det var en Digtform, som var meget yndet paa P.-M.'s Tid (Oehlenschläger er den, som indførte Digtarten i dansk Litteratur). 1836 udgav Chr. Winther "Hundrede Romanzer af danske Digtere" og optog

heri Diones Romance. - Digtet her behandler et lignende Æmne, som Goethe brugte til sin berømte Romance "Der Fischer" (1779).

Side 37 Linje 5:

Amors Bold] Hjertet tænkes som en Bold, hvormed Kærlighedsguden spiller.

Side 37 Linje 13:

Idol] (græsk) "Afgudsbillede".

Side 37 Linje 14:

bittre Piller] Stikpiller, Spydigheder.

Side 37 Linje 37:

Kjøkkenseddel] Spisekort, Menu; nu forsvundet, dengang almindeligt; sml. Joh. Ewald 1772 ("Harlequin Patriot"): "nu veed De selv, om han har skrevet andet, | End Kiøkkensedier før"; P. A. Heiberg 1787 ("Rigsdaler-Sedlens Hændelser"): "Mange vare der ogsaa, som ikke gjemte sine Kiøkkensedier og altsaa ikke kunde sige, hvad eller hvor meget de havde spist"; J. L. Heiberg 1830 (Pros. Skrifter V 282): "Af den Kjøkkenseddel, som De giver mig af Bogen, maa jeg slutte, at Forfatteren har handlet ganske modsat"; 1805 udgaves et Blad "Kjøbenhavns Kiøkkenseddel", hvoraf et Nummer er bevaret [nogle af Citaterne efter Dahlerups Ordbogssamlinger].

Side 38 Linje 28:

Taarers Dal] d.v.s. Jorden.

Side 39 Linje 12:

Boreas] i den græske Mytologi Nordenvinden.

Side 40 Linje 5:

Göthes Faust o. s. v.] det er naturligvis P.-M.'s egne Yndlingsforfattere, der staar paa Diones Boghylde. - 1ste Del af *Goethes "Faust"* udkom 1807, 2den Del 1825; *Shakespeares "Hamlet"* udkom 1602 og forelaa tillige med hans andre dramatiske Arbejder i en god dansk Oversættelse 1807-16 ved Skuespilleren Peter Foersom (det er vel tvivlsomt, om P.-M. har kunnet læse Shakespeare paa Engelsk).

Side 40 Linje 6:

Byrons Manfred, Cain og Corsar] af de her nævnte poetiske Arbejder af Byron udkom Tragedien "Manfred" 1817, Tragedien "Cain" 1822 og den poetiske Fortælling "Corsaren" 1814.

Side 40 Linje 7:

Schiller, som vor slappe Tid for stærk er] sigter uden Tvivl til den Modtagelse, Schillers Tragedie "Don Carlos" (1785) fik hos det danske Publikum ved Opførelsen paa det kgl. Teater. Den bragtes frem den 20de September 1831, men modtoges med Kølighed og vakte i det hele saa ringe almén Interesse, at den maatte henlægges efter kun 5 Forestillinger allerede den 9de Januar 1832; den fjerde Aften var Indtægten ved Kassen 176 Rdl. (=352 Kr.).

Side 40 Linje 8:

Oehenschlägers rige Ungdomsværker] altsaa Ting som "Sct. Hansaftenspil" (1802), "Vaulundurs Saga og "Aladdin" (1805) "Hakon Jarl" og "Thors Reise til Utgardaloke" (1807), "Axel og Valborg" (1810), vel ogsaa "Helge" (1814). - Paa Oehenschlägers senere Digtning havde P.-M., ligesom den Heibergske Kres i det hele, meget at udsætte.

Side 40 Linje 10:

lidt ny Philosophi] der tænkes vel paa den Hegelske 498 (om den se nærmere Kommentaren til "Adam Homo"), for hvilken J. L. Heiberg i Tredivernes Begyndelse herhjemme gjorde sig til Talsmand.

Side 40 Linje 16:

Heroer] (græsk) "Halvguder" (Sønner af en Gud og en jordisk Kvinde).

Side 40 Linje 27:

Luna] det latinske Navn paa Maanegudinden i den græsk-romerske Mytologi.

Side 41 Linje 33:

et Leie] d.v.s. en Bærebør.

Side 42 Linje 5:

eng] trang (Laaneord fra Tysk); ligesaa Side 72 Linje 22.

Side 42 Linje 10:

Rosenvand] Hovedmiddel mod Besvimelse.

Side 42 Linje 12:

Salt og Peberrod] paa Grund af den skarpe og bitre Smag og Lugt af Pigen brugt som Oplivningsmiddel. [I Pantomimerne holder Pjerrot den besvimede Columbine en kæmpemæssig Peberrod for Næsen.]

Side 42 Linje 21:

Skyggeriget] d.v.s. Dødsriget - en Forestilling, der har sin Rod i græsk-romersk Mytologi (se Anm. til Side 94 Linje 16).

Side 43 Linje 20:

Igler] som blodafledende Middel er, ialtfald paa Landet, endnu ikke af Brug.

Side 43 Linje 20:

Suurdei] som afledende Middel til at trække Blodet fra Hovedet eller lagt under Fødderne for Feber er gammel Praxis, der allerede anbefales af den græske Læge Hippokrates (377 f. Kr.). - *Suurdei* er en med Eddike æltet og ved Gæring syret Dej, hvormed den øvrige Dej til Brød syres og bringes til Gæring.

Side 43 Linje 23:

Scientia] (latin) "Videnskab".

Side 43 Linje 24:

Patientia] (latin) "Taalmodighed".

Side 43 Linje 26:

Gummiolie] for at holde Surdejsplastret fast.

Side 45 Linje 30:

forgjetter] "glemmer"; ligesaa Side 61 Linje 37; Laaneord fra Tysk, nu forsvundet, men dengang alm.; sml. Ingemann 1836 ("Dronning Margrethe"): "Ingegjerds Øie | Ingen forgjætter"; Hauch 1849 ("Sang til Oehenschläger"): "Aldrig skal dit Navn forgjettes i det høie Nord"; Ch. Winther 1856 ("Hjortens Flugt"): "Jeg vredes jo ei mere, | Alt er forgjæet og glemt".

Side 45 Linje 36:

Zoner] (latin) "Himmelstrøg".

Side 46 Linje 11:

hans Lyra] Thorvaldsen har i en Statue fra 1819 fremstillet Amor spillende paa Lyre.

Side 46 Linje 26:

Donna] d.v.s. "Tilbedte"; italiensk *Donna* betyder "fornem Dame", ogsaa "Elskerinde".

Side 48 Linje 1:

Tvivl] rimende paa *Smiil* ligesom Side 52 Linje 2 paa *Piil* og Side 64 Linje 22 paa *Smiil*; den ældre Udtale af Ordet var *Tvil*, og saaledes skrives det hyppigst i ældre Dansk, endnu af og til hos Forfattere fra det 18de Aarh., men i det 19de Aarh. næppe af andre end Fr. Høegh-Guldberg (1852); ogsaa hos andre af P.-M.'s Samtidige kan man finde Rim, der forudsætter Udtalen *Tvil*, f. Ex. hos Grundtvig 1837 ("Sangværk", No. 23):

"Herren han er dog Sine tro, | Ogsaa naar de fortvi'le, | Roser han lod paa Torne groe, | Lærde os saa at smile!"

Side 48 Linje 18:

Nectarbæger] *Nektar* er de græske Guders Drik, som bevarer dem evig unge og udødelige; overført: sød, guddommelig Drik.

Side 49 Linje 40:

zephyrlette] d.v.s. lette som Vinden; *Zephyr* er Vestenvinden i den græske Mytologi.

Side 49 Linje 35:

Cirkler] d.v.s. fine Krese.

Side 49 Linje 35:

Assembleer] (fransk) "Selskaber".

Side 51 Linje 37:

Æbleprøven] spøgefuld Hentydning til 1 Mpsb. 3,6.

Side 52 Linje 1:

Fjender] rimende paa *binder* ligesom Side 78 Linje 39-40 paa *befinder*; var dengang ikke noget unøjagtigt Rim, da den dannede Udtale af Ordet *Fjende* efter J. L. Heibergs Sigende (1823) omtrent var *Finde* (se Heibergs Pros. Skrifter XI 225); lignende Rim findes da ogsaa hos andre samtidige Digtere, f. Ex. hos Grundtvig: 1814 ("Roskilde-Rim"): "... Til Strid mod stærken Fjende (Kæk at staa og Seier vinde", 499 1824 ("Nyaars-Morgen"): "Frygt aldrig for Fienden! | Men vogt dig for Vinden...", 1837 ("Sangværk", No. 48): "Jesus, Dødens Overvinder! | ... | Stat os bi mod Livets Fiender".

Side 52 Linje 8:

efter Skinke døbte Isra'liter] Svinekød er forbudt Spise for rettroende Jøder.

Side 52 Linje 12:

Victorien] (latin) "Sejren".

Side 52 Linje 34:

Azur] himmelblaa Farve.

Side 54 Linje 6:

Et gammelt Eventyr] det samme, hvorom den Romance handlede, hun sang i Selskabet hos Grev Firlefanx (Side 36).

Side 54 Linje 40:

Svimmel] for *Svimmelhed* er alm. hos P.-M. (Side 128 Linje 44, Side 468 Linje 5 og flere Expl. i de følgende Bind); Ordet er Laaneord fra Plattysk og var dengang alm.; sml. Hauch 1830 ("Hamadryaden"): "Alt de stod paa den bratopstigende Tind, og den lued | Rødlig i Morgenglands, men Richard betoges af Svimmel"; H. C. Andersen 1837 ("Kun en Spillemand"): "O, det er Intet! sagde hun, jeg følte en Svimmel, som nu er forbi" [Citaterne efter Dahlerups Ordbogssamlinger].

Side 57 Linje 15:

din mørke Broder] er vel Natten.

Side 58 Linje 3:

Stenter] Overgange over et Gærde.

Side \$9 Linje 24:

Stafet] (italiensk) "Ilbud".

Side 60 Linje 25:

Agoni] (græsk) "Dødskamp, Sjæleangst, Kvide".

Side 62 Linje 29:

Mol] (latin) den bløde Toneart i Musikken.

Side 62 Linje 31:

Noblesse] (fransk) her = Adel, Adelstand; nu mest = Adel i Tænkemaade.

Side 62 Linje 40:

Cervantes] berømt spansk Digter (1616), Forfatter af den satiriske Ridderroman "Don Quixote" (1605-15), til hvilken der her sigtes (Cap. 34 i 1ste Del af Charlotte Biehls danske Oversættelse).

Side 63 Linje 4:

forblendt] forblindet, skuffet (tysk *verblenden*).

Side 63 Linje 5:

i Ring med Taaber kjøre] d.v.s. tumle dem, behandle dem efter Forgødtbefindende (med Bibetydning af: at holde for Nar).

Side 63 Linje 11:

været svært i Vinden] d.v.s. været meget feteret (sml. Anm. til Side 8 Linje 10).

Side 63 Linje 13:

foruden og forinden] d.v.s. udvendigt og indvendigt (se Anm. til Side 30 Linje 23).

Side 63 Linje 20:

den forlorne Søn] Luk. 15,11-32.

Side 63 Linje 21:

forsage] uden Genstandsord mest = "tabe Modet" (saal. f. Ex. Side 57 Linje 1), men her = "*glippe, slaa fejl*".

Side 64 Linje 1:

Conveniensen] (latin) "Skik og Brug".

Side 64 Linje 5:

gi'er i Kjøb] d.v.s. sælger. - *Kjøb* rimer her paa *sløv* og *døv* efter den dengang alm. Udtale i det dannede Talesprog; Udtalen med *b* er først i de sidste Aartier trængt igennem, og det beror simpelt hen paa Uvidenhed, naar P. Hansen i sin Litteraturhistorie stempler Rim som *Djævle - Æble, døve - tilkjøbe* hos Grundtvig som "plebejiske": de kan maaske nu kaldes saaledes, men var det ikke dengang.

Side 64 Linje 7:

fra den anden Sang] Side 33 Linje 13.

Side 64 Linje 26:

Cherub] (hebraisk) "Engel" (med Flammesværd, se 1 Moseb. 3,24).

Side 65 Linje 28:

Amor i hans Moders Stjerne] Amors Moder er Venus, hendes Stjerne er Aftenstjærnen Venus.

Side 65 Linje 40:

Amour] (fransk) spøgende og spottende om: *flygtig Elskov*; sml. Aarestrup (Oversættelse af Heines "Til den svundne Tid, paa min Ære"): "Saa flauere ere nu Aarets Dage, i Saa dorskt og dødt det hele Spil, | At, var ei den Smule Amour tilbage, | Saa var der slet Intet at holde sig til".

Side 66 Linje 2:

sit spanske Bør] for: sit Spanskrør; ligesaa Side 71 Linje 29: *fixe Stjerner* for: Fixstjerner.

Side 66 Linje 8:

"*De fyldte Maver*"] Navnet er naturligvis selvlavet, en 500 Restauration med et saadant Navn fandtes ikke i København. At der imidlertid sigtes til en bestemt, af Levemænd meget søgt Restaurant, er der vel næppe Tvivl om.

Side 66 Linje 21:

Lampetter] Lysestager, der hænger i Arme paa Væggen.

Side 66 Linje 29:

Cap] Vin fra Caplandet (Syd-Afrika), mest bekendt er Cap-Cpnstantia, der er stærk og sød.

Side 66 Linje 29:

Lafitte] *château Lafitte* er en første Klasses Rødvind (Bordeaux-Vin).

Side 67 Linje 5:

hvis Maves Emballage] d.v.s. hvis omfangsrige Mave. - Det franske Ord *Emballage* betyder "Indpakning, Pakhylster".

Side 67 Linje 7:

hans Gud er Bugen] sml. Philip. 3,19.

Side 67 Linje 5-8]

det er ikke urimeligt, at P.-M. har set en saadan Figur; Manden her minder i alt Fald om en Mand, Davidsen omtaler i sine Erindringer fra Frederik VI's København: "En af de mærkeligste Gjæster paa Restaurationerne var en Mand, som gik under Navnet Æde-K-. Han havde i Ordets egenlige Forstand gjort Bugen til sin Afgud, og hans betydelige Formue satte ham istand til at tilfredsstillte sin Tilbøielighed. Han tilbragte sin Tid med, stønnende og stakaandet, thi hans Korpus var uhyre, at vandre fra den ene Restauration til den anden, og det var undertiden, at han fortærede hele Spisesedlen fra først til sidst, det vil da sige Retterne paa samme" (Fra det gamle Kongens Kjøbenhavn, 2. Udg., Side 38). - At ogsaa Manden med den tandløse Mund (Side 66 Linje 33-34) og Borgeren med den lange Næse (Side 66 Linje 37-38) er sete Figurer, er rimeligt.

Side 67 Linje 11:

Et halvt Dusin fortryllende Canailler] kvindelig Opvartning i Restaurationerne omtales ogsaa i "Adam Homo", 3dje Sang, og det synes af Davidsens Ord (anf. Skrift, Side 420 f.) at fremgaa, at det ikke har været helt ualmindeligt (i 50-erne fandt det næppe Sted paa de pænere Restaurationer). - *Canailler* spøgefuldt om *Pigebørn* ogsaa hos f. Ex. Wessel og Baggesen, sml. Wessel ("Til Digterens Hustru"): "Du, som jeg kaldte tidt paa Skiærts | Men nu for Rimet i mit Vers | En sød Canaille!"; Baggesen ("Væddeløbet i det Lave"): "Tak siger jeg, Tak siger dig [Med mig den lille Skiemt-Canaille, | Der sidder med sin smækkre Taille, | Skiøndt Enke, dog som nylig fød, | Saa kiælen, væver, hvid og rød, | Her paa mit muntre Lunes Skiød" [delvis efter Dahlerups Ordbogssamlinger].

Side 67 Linje 16:

Hebe] i den græske Mytologi Gudernes kvindelige Mundskænk.

Side 67 Linje 23:

Farcerne] Kødretterne.

Side 67 Linje 32:

nyboderlig] d.v.s. lun Passiar; Ordet lavet af P.-M. [Overskous Skildringer af Nybodersfolkene var da endnu ikke fremkomne].

Side 67 Linje 40:

Casanovas Memoirer] Casanova (1789) var en Italiener, der førte et omflakkende Liv som Eventyrer i

næsten alle Europas Lande, snart i Glans og Herlighed, snart i Nød og Fængsel. Efter hans Død udkom paa Tysk og Fransk hans Memoirer i 12 Bind i Aarene 1822-28; de vandt stor Udbredelse, navnlig paa Grund af de talrige, letfærdigt fortalte Elskovseventyr.

Side 68 Linje 27:

efter Hyrders Skik] d.v.s. efter ømme, troskyldige Elskeres Skik. Hyrder og Hyrdinder er Hovedpersoner i en Art græsk-romersk Poesi ("Hyrdedigtning"), som i det 16de og 17de Aarh. efterlignedes i flere europæiske Litteraturer, ogsaa i dansk, og som skildrer Landlivets (Hyrdelivets) Naturlighed og Uberørthed i Modsætning til Bylivets fordærvede Kultur. Endnu hos det 19de Aarh.'s romantiske Digtere findes Efterklang af denne Art Poesi.

Side 68 Linje 28:

Don Juan] d.v.s. Kvindeforfører; *Don Juan* er Navn paa en spansk Sagnfigur, der er en Type paa Sanselighed og Nydelseslyst, ofte behandlet i Litteraturen, f. Ex. af Mozart i en Opera (Side 6 Linje 16) og (humoristisk) af Byron i Digtet "Don Juan" (1819).

501

Side 68 Linje 36:

tilhuse] betyder ellers almindeligt paa Dansk: *hjemme*, men hos P.-M. betyder det oftest overensstemmende med tysk *nach Hause*: *hjem*; sml. "Adam Homo"s 1ste Sang: "Han nys har efterseet sin Fiskeruse, | Og travet nu med raske Skridt tilhuse".

Side 68 Linje 39:

Rachel... Lea] 1 Moseb. 29,16.

Side 68 Linje 40:

min Dulcinea] d.v.s. min Flamme; *Dulcinea* ("den søde, den elskede") er Don Quixotes Elskede i Cervantes' Roman "Don Quixote".

Side 69 Linie 8:

paa Ærens Mark] d.v.s. til Duel. - *Dueller* forekom dengang (efter tysk Skik) hyppigere end nu, ikke blot i Bøger, men ogsaa i Livet. P. V. Jacobsen skriver i sin Dagbog (Personalhist. Tidsskr. 4. Række II) den 14/2 1828: "Duel mellem Vinhandler August Petersen (Lieutenant ved det borgerlige Artilleri) og en Skomager (Lieutenant ved Jægerne), foranlediget af, at den første ikke vilde tjene med den sidste, da denne endnu var Svend, i Artilleriet. Petersen er slemt tilrakkert og kan næppe komme til at duellere med en Skrædder, som han og har fornærmet paa samme Maade"; den 9/8 1829: "Winther og Heiberg uenige, da W. i Spøg vilde banke Heiberg med dennes Ridepisk, og H. da igen i Spøg lod falde Ord om Børnedressørere etc., ledsagede af et ondt Blik, siger W. Idag vil denne sidste fordre en Forklaring af Heiberg; maaske kan det komme til en Duel!" (men 10/8: "Winther er bleven nogenlunde forsonet med Heiberg, der forsikkrede, at han ikke havde i Sinde at fornærme ham"); 29/4 1832: "Birch, Auditøren ved Studenterkorpset, kom paa Knirsch's Kaffehus [d.v.s. Restauration] ved Billardet i Skænderi med et ungt Menneske ved Navn Anker og gav ham et Ørefigen; denne udfordrede ham nu, og i sin Forlegenhed derover svarede hin, at han ej kunde være bekendt at slaas med En, der fik Ørefigen". Fra Trediverne fortæller Lægen J. H. Lorch i sine Erindringer (Side 78): "Det vakte megen Opmærksomhed i Byen, at en bekjendt Søofficer havde duelleret med en Kontorist, fordi denne paa et Bal i "det Venskabelige" var mødt i graa Benklæder, hvilket Officeren, der var Balinspektør, havde bebrejdet ham i stærke Udtryk, der fremkaldte en ligesaa skarp Replik og paafølgende Udfordring paa Pistoler. (Duellen løb forresten af uden mindste Skade for Duellanterne)". Sml. ogsaa Overskous Erindringer (Side 402 f.: fra Slutningen af Tyverne).

Side 60 Linje 22:

Hadbets lange Næse bliver længer længer] *længer*, der er den gamle Biordsform, sammenblandes tidligt i Dansk med Tillægsordsformen *længere* og brugtes langt ned i Tiden som Tillægsord; hos P.-M. finder det hyppigt Sted (Expl. i de følgende Bind), og det forekommer ogsaa hos andre samtidige Forfattere, sml. Ingemann 1824 ("Valdemar den Store og hans Mænd"): "Paa længer Valfart skal hviles godt"; H. C. Andersen 1840 ("Mulatten"): "Hiin Mulat, | Hvis Huus I med et kort Besøg har æret, | I længer Tid et Tilflugtssted har været | For alle Herreløse" [Citaterne efter Dahlerups Ordbogssamlinger].

Side 60 Linje 30:

Hos Recensenten i hans Bamaskraal] *Recensent* (latin) "Anmelder"; *Ramaskraal* "Jammerskraal" (stammer fra Jerem. 31,15 og Matth. 2,18).

Side 69 Linje 33:

erkjendes] her som flere Steder hos P.-M. (f. Ex. "Adam Homo"s 5te Sang: "Vor Helt i Nøden havde Venner faaet, | Af hvem han blev erkjendt, om ei forstaaet") i den nu forsvundne, dengang ret almindelige Betydning: *anerkende*; sml. Baggesen 1806 ("Nouredin til Aladdin"): "Vi to, hvis og erkjendt af ingen anden, | Erkiende, skatte, føle dybt hinanden"; J.L. Heiberg 1841 ("En Sjæl efter Døden"): "I Sandhed, jeg glædes ved den Besked, | Thi heraf slutte jeg tør omtrent, | At Andersen her nu bliver erkjendt". - Ligesaa Linje 34: *Erkjendelsen* = Anerkendelsen.

Side 69 Linje 39-40:

at synes... | *At være eller ej*] Gengivelse af den latinske Talemaade *esse, non videri* ("at være, ikke at synes"), der var Tyge Brahes Valgsprog og senere blev Adam Homos.

Side 70 Linje 31:

Tasken] Brevtasken, Lommebogen.
502

Side 70 Linje 40:

categoriale Imperativer] d.v.s. et ubetinget "du skal", et absolut Pligtbud; Udtrykket stammer fra et Skrift af den berømte tyske Filosof Immanuel Kant (1804).

Side 71 Linje 9:

Vogt vel paa Lys og Ild, som Vægtren siger] indtil 1863 (da Tranbelysningen afløstes af Gasbelysningen) patruljerede Vægtere hver Nat i Københavns Gader; de skulde passe Lygterne, vaage over Orden og Sikkerhed, hver Time angive, hvad Klokken og Vinden var. Klokkeslettet angav de ved at synge et lille Vers ("Vægtervers" - stammer fra det 17de Aarh.). Naar Kl. slog ti, sang Vægteren:

"Om Du vilt Tiden vide,
Husbonde, Pig' og Dreng,
Da er det paa de Tide,
Man følger sig til Seng.
Befal dig Herren fri,
Vær klog og snild,
Vogt Lys og Ild!
Vor Klokk' er slagen Ti."

Side 71 Linje 14:

for Attisk som for Engelsk Salt] om *Attisk Salt* se Anm. til Side 31 Linje 22; *Engelsk Salt* er et Afføringsmiddel.

Side 71 Linje 24:

De vandede Poeter og Priveter] d.v.s. de aandløse Digtere og Vandklosetter. - *Privet* "Kloset, Retirade" (samme Ord som *privat*); forekommer i Dansk allerede i det 15de Aarh. og af og til hos det 19de Aarh.s Digtere, sml. Baggesen 1803 ("Rom og Paris"): "Staden [Rom]... | Hvor man, selv i nye Priveter, | Lugter kun Antiquiteter". - Vandklosetter kom først i Brug i Slutn. af det 18de Aarh.; de var til at begynde med højst primitive og alt andet end behagelige.

Side 71 Linje 37:

vogt det vel for Fluer] sml. Talemaaden: at sætte en Flue i Hovedet (d.v.s. gøre ham forstyrret, forrykt).

Side 72 Linje 4:

Dueblod] Duen har spillet en betydelig Rolle i tidligere Tidens Lægevidenskab. Romeren Celsus (I Aarh. e. Kr.) anbefaler raa Duelever som Middel mod Leversygdomme, og det er maaske dette Middel, der ligger til Grund for Anvendelsen af Dueblod i samme Øjemed. P.-M. har vel sin Viden fra gamle Husraad paa Fyen, men Udgiveren har ikke nærmere kunnet konstatere dette Middels Existens. (Blod opfattedes som rensende og befriende fra Sygdom, og Blod af Dyr som Bukke og Æsler anvendtes særlig mod Leversygdomme).

Side 72 Linje 16:

Brug ei convexe men concave Brillen] d.v.s. brug ikke Samlelinser, Middel mod Langsynethed, men brug Spredelinser, Middel mod Kortsynethed.

Side 72 Linje 25:

Sententser] (latin) "Læresætninger, Leveregler".

Side 72 Linje 32:

i det Laconiske] d.v.s. i det korte og fyndige; de gamle *Lakoner* (Spartanere) skulde sige meget med faa Ord. - *de Salomoniske* d.v.s. de ophøjede vise (efter den vise Kong *Salomon* i det gl. Testam.).

Side 73 Linje 4:

Floras Tempel] d.v.s. Skoven.

Side 73 Linje 25-26:

Kredsen drage | Nu Secundanterne] sml. Blichers Duelskildringer i "Juleferierne" (1834) og "Fjorten Dage i Jylland" (1836).

Side 74 Linje 17:

Harm] den ældre, paa P.-M.'s Tid kun i Poesi brugte Form for *Harme*, ligesaa dette Binds Side 117 Linje 15, Side 131 Linje 25, Side 220 Linje 18, Side 221 Linje 2 o. fl. Steder.

Side 75 Linje 33:

Forsvaring] Ordet (= Forsvar) er sikkert dannet af P.-M. selv, for at faa Rim paa Aabenbaring og Erfaring.

Side 76 Linje 29:

rødes] farves rød; Ordet forekommer i det 17de Aarh. hos Birgitte Thott (1662), men P.-M. har det ganske utvivlsomt ikke ved Læsning af hende.

Side 79 Linje 4:

Dæmoner] (græsk) i Oldtiden Betegnelse for gode Aander, efter Kristendommens Indførelse for onde.
503

Side 80 Linje 17:

Byg ei dit Huus paa Sand] sml. Matth. 7,26.

Side 80 Linje 20:

Sirenesang] d.v.s. Lokkesang; *Sirenerne* er i den græske Mytologi Havnymfer, der ved deres forførelseriske Sang lokker de skibsfarende til sig og dræber dem.

Side 80 Linje 24:

hold ej Kjød for Armen] d.v.s. byg ej paa din egen Kraft, men byg paa Guds Kraft; sml. 2 Krøn. 32,8.

Side 81 Linje 13:

fuld er Pareens Teen] d.v.s. du skal dø; *Pareerne* er i den græsk-romerske Mytologi de tre Skæbnegudinder, af hvilke den ene spinder Livets Traad, den anden bestemmer dens Længde, og den tredje klipper den over.

Side 83 Linje 29:

røde Blade] sml. "Dryaden" Akt 2, Scene 1: "Spred over Jorden ud | Til Sørgeoffer Purpurrosens Blade".

Side 84 Linje 17:

Støvets arme Søn] d.v.s. Mennesket.

Side 84 Linje 21:

Hvis Kraft er Dyret, som i Muldet roder] Mennesket sammenlignes med den blinde, hjælpeløse Muldvarp.